

## OCENIANIE HOLISTYCZNE

Ocenianie jest stałym elementem procesu nauczania, jest także wcale niełatwą umiejętnością, którą musi opanować każdy nauczyciel. Zdarza się, że nawet doświadczeni pedagodzy mają z nim problem, szczególnie jeśli chodzi o ocenianie dłuższych prac, które sprawdzają wszechstronny rozwój ucznia.

Autorytety w dziedzinie oceniania wymieniają trzy rodzaje (albo – jak to nazywają – strategie) oceniania: podejście intuicyjne, podejście analityczne i podejście holistyczne.

Podejście **intuicyjne** polega na próbie całościowej oceny wiedzy i umiejętności uczniów przy braku wyraźnych kryteriów. Umożliwia ono szybkie, ale nierzadko mylne wartościowanie, co uczeń wie i ile umie. Dodatkowo ta strategia oceniania naznaczona jest dwoma podstawowymi wadami: brakiem obiektywizmu oraz brakiem kryteriów oceniania, co utrudnia przekazanie uczniowi informacji o jego postępach czy ich brakach.

Podejście **analityczne** opiera się na mierzeniu wyodrębnionych szczegółowych umiejętności ucznia i wnioskowaniu na tej podstawie o jego osiągnięciach. Do roku 2009 ocenianie analityczne obowiązywało w zadaniach rozszerzonej odpowiedzi na egzaminie gimnazjalnym. Ten typ oceniania polega na dokładnym wykonaniu drobnych czynności, składających się na proces sprawdzania pojedynczych czynności ucznia. Oceniając analitycznie, badamy osiągnięcia ucznia, sprawdzając konkretne umiejętności. Daje to informacje porównywalne i rzetelne, jednak nie uwzględnia w pełni struktur wiedzy. Nie daje także gwarancji, że efekt zastosowania wiedzy będzie takiej jakości, jak można sądzić po zmierzeniu wybranych i wyizolowanych umiejętności ucznia.

**Podejście holistyczne** odwołuje się do umiejętności syntetycznego myślenia. Interesuje nas nie tylko i nie przede wszystkim jakość pojedynczych elementów (wiedzy i umiejętności szczegółowych ucznia), ale sposób powiązania ich w strukturę i funkcjonalność tej struktury. Bolesław Niemierko i Klemens Stróżyński ilustrują ocenianie analityczne i holistyczne następującym przykładem. Kupujemy samochód. W przypadku analitycznego podejścia formułujemy ocenę na podstawie informacji dostarczonych przez mechanika, który na stanowisku diagnostycznym sprawdził podzespoły przez nas wskazane. Znamy więc stopień sprężenia, luzy na kierownicy, stan tarcz hamulcowych itp. i na tej podstawie formułujemy swoją opinię o jakości samochodu.

Natomiast podejście holistyczne polegałoby na sformułowaniu opinii po wykonaniu próbnej jazdy, czyli po czynności pozwalającej ustalić współdziałanie elementów, których jakość określił pomiar analityczny. Może się wówczas okazać, że samochód dobrze przyspiesza i hamuje, ale ma za duży kąt skrętu kół. Zużycia benzyny zaś nie poznamy, gdyż w tym celu trzeba by przejechać wiele kilometrów.

Zatem strategia holistyczna w dydaktyce to sprawdzanie opanowania złożonej czynności, jako naturalnej i niepodzielnej. Ocena holistyczna pozwala ustalić, jak uczeń stosuje swoje umiejętności, jak potrafi je powiązać. Informacja ta ma większą wartość, niż uzyskane podczas oceniania analitycznego, ponieważ dowiadujemy się, jak uczeń wykorzystuje swoją wiedzę. W przypadku umiejętności powiązania i wykorzystania różnych elementów wiedzy efekt końcowy, na przykład wypracowanie, może być wyższej jakości, niż wskazywałby na to pomiar analityczny. Uczeń bowiem sam wybiera te wiadomości i umiejętności, których użyje.

Obok tej zalety prof. Niemierko przedstawia wadę oceniania holistycznego. Uważa on, że ocenianie holistyczne daje wartościową informację, kiedy pomiar stosowany jest przez jednego nauczyciela. Porównywanie ocen różnych nauczycieli, sformułowanych w wyniku podejścia holistycznego, jest

nieuprawnione. Są to bowiem oceny znacznie mniej pewne. Zależą od sposobu rozumienia kryteriów, od indywidualnych preferencji oceniającego. W wypadku stosowania ich do sprawdzianów zewnętrznych, masowych, takie podejście jest co najmniej ryzykowne, bo nie da się z pełną ścisłością ustalić i ujednoczyć kryteriów różnych osób oceniających (egzaminatorów).

Podejście holistyczne odzwierciedla myślenie dywergencyjne, pisze Klemens Stróżyński, ekspert oceniania, czyli dopuszcza różne dobre, poprawne rozwiązania, także takie, których nie przewidzieliśmy. To podejście wymaga stosowania zadań testowych, na które oczekujemy obszerniejszej odpowiedzi, polegającej na zastosowaniu wiedzy i umiejętności ucznia do rozwiązania jakiegoś problemu, wyrażenia własnej opinii itp. Są to zawsze zadania otwarte, krótszej lub dłuższej wypowiedzi pisemnej.

Oceniając krótkie i dłuższe formy wypowiedzi pisemnej zgodnie z podejściem holistycznym, musimy tak zaplanować wymagania i kryteria, żeby uwzględnić strukturę myślenia ucznia, a nie sumę wiedzy zawartą w wypracowaniu. Brak czy obecność w wypracowaniu jakiegoś utworu czy faktu ucznia należy rozważać w aspekcie tego, czy obecność jakiegoś utworu czy faktu była potrzebna do realizacji koncepcji przyjętej przez ucznia, a nie w aspekcie materiału omówionego na lekcji. Wskazujemy raczej nie to, czego za mało lub za dużo, ale to, co jest dobrze lub źle powiązane z całością i dobrze lub źle wykorzystane dla argumentowania lub przedstawienia zagadnienia. Przy takim podejściu uczeń ma prawo ukrywać swoje braki lekturowe, pod warunkiem, że potrafi je zastąpić innymi.

Model oceniania holistycznego na przykładzie rozprawki uwzględnia sześć aspektów na następujących poziomach:

- **treść – poziom 4** – rozumowanie pełne (teza, argumentacja, wnioski), argumentacja wyczerpuje wymagania tematu, wszystkie argumenty trafne; **poziom 3** – rozumowanie pełne (teza, argumentacja, wnioski), ale argumentacja nie wyczerpuje wymagań tematu, lub argumentacja wyczerpuje wymagania tematu, ale niektóre argumenty są nietrafne; **poziom 2** – rozumowanie niepełne (nie jest jasne, za czym lub przeciw czemu zdający argumentuje), większość argumentów trafnych; **poziom 1** – próba rozumowania (nie da się stwierdzić, za czym lub przeciw czemu zdający argumentuje); **poziom 0** – brak argumentacji lub praca nie na temat;
- **segmentacja tekstu – poziom 1** – segmentacja konsekwentna; **poziom 0** – segmentacja przypadkowa, brak segmentacji;
- **styl – poziom 1** – styl konsekwentny i dostosowany do przyjętej formy wypowiedzi; **poziom 0** – styl niekonsekwentny lub niedostosowany do przyjętej formy wypowiedzi;
- **język – poziom 2** – najwyżej 3 błędy składniowe lub leksykalne, lub frazeologiczne, lub fleksyjne; **poziom 1** – 4 błędy składniowe lub leksykalne, lub frazeologiczne, lub fleksyjne; **poziom 0** – ponad 4 błędy składniowe lub leksykalne, lub frazeologiczne, lub fleksyjne;
- **ortografia – poziom 1** – najwyżej 2 błędy; **poziom 0** – ponad 2 błędy;
- **interpunkcja – poziom 1** – najwyżej 3 błędy; **poziom 0** – ponad 3 błędy.

#### Bibliografia:

*Informator o egzaminie gimnazjalnym od roku szkolnego 2011/2012*, CKE, Warszawa 2010.

B. Niemierko, *Ocenianie szkolne bez tajemnic*, Warszawa 2002.

*Ocenianie holistyczne w szkole i na egzaminach zewnętrznych*. Materiały szkoleniowe dla nauczycieli języka polskiego, GWO, Warszawa 2011.